

Ігор ЛЮТИЙ,
Максим АЛЕКСЕЄНКО,
Людмила АЛЕКСЕЄНКО

ТРАДИЦІЙНО УСТАЛЕНІ ТА НОВІТНІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ ФІНАНСОВИХ ПОСЕРЕДНИКІВ У КОНКУРЕНТНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Розглянуто традиційні та новітні аспекти діяльності фінансових посередників у світовій економічній системі. Висвітлено тенденції універсалізації фінансової діяльності, особливості функціонування супермаркетів, страхових компаній, кредитних спілок.

Важливим наслідком глобалізаційних процесів є інтеграція національних фінансових ринків у світовий економічний простір, що сприяє потенційному зростанню обсягів руху капіталів. Глобалізація активізувала суттєві економічні зміни, як влучно висловився Дж. Боугтон: сприяла "тихій революції" [1]. Інтеграція міжнародних і національних активів дає змогу учасникам ринку мобілізувати значні фінансові ресурси для інвестування глобальних проектів, інновацій, диверсифікувати ризики, розширює можливості доступу нових учасників (країн з трансформаційною економікою) до зовнішніх запозичень. Наступальний розвиток фінансової індустрії пов'язаний з функціонуванням фінансово-кредитних інституцій і міжнародних фінансових установ.

Тому найважливішим напрямом розвитку фінансової індустрії є зростання рівня концентрації капіталу через капіталізацію прибутків, універсалізацію діяльності, злиття або диверсифікацію діяльності фінансових інституцій. Дослідженню основних аспектів багатопланової проблематики функціонування фінансових посередників присвячені праці багатьох провідних вітчизняних і зарубіжних економістів: українських вчених О. Д. Василика, В. І. Грушка, О. В. Дзюблюка, А. М. Мороза, М. І. Савлука, В. М. Федосова; зарубіжних – Г. Асхауера, Б. Бухвальда, Ф. Мишкіна, Е. Ріда, П. Роуза, Дж. Сінкі та російських – Жукова, В. І. Колесникова, В. В. Кисельова, О. І. Лаврушина, Г. С. Панової.

Дуже важливо, щоб при дослідженні діяльності фінансових посередників ураховувалася не тільки специфіка функціонування окремо взятих юридичних осіб, але також їх взаємозв'язок і взаємозалежність. Мета публікації полягає в комплексному висвітленні традиційно усталених і новітніх засад діяльності фінансових посередників в умовах глобалізації світової економіки та перспективи взаємопроникнення інституцій фінансової і компаній нефінансової (промислово-торгової) сфер.

У банківському капіталі як складовій капіталу фінансового відбуваються набагато суттєвіші зміни порівняно з масштабами змін у промисловому капіталі, що пов'язано, передусім, зі зростанням впливу й значення кредитно-фінансової системи у світовій економіці. Розглянемо деякі особливості розвитку й діяльності фінансових посередників у конкурентному середовищі.

Процеси концентрації та монополізації в інвестиційній банківській справі відрізняються своєю інтенсивністю і різноманітністю. Перед Великою депресією ХХ ст. банки займалися купівлею-продажем цінних паперів через створені ними дочірні компанії, а також кредитували безпосередньо чи через брокерські фірми інвесторів, які бажали придбати цінні папери. Падіння фондового ринку в період Великої депресії зумовило кризу неплатежів у банківській сфері і відповідно сприяло банкрутству банків (близько 8 тисяч банкрутств).

Комісією з вивчення причин біржової кризи 1929 р. встановлено, що інвестиційні банки розміщували цінні папери серед інвесторів, не повідомляючи їх про свої економічну зацікавленість у проведенні угод. Так, "Чейз Мангеттен Бенк" продавав акції свого банку в розрахунок на пониження курсу, не маючи цих акцій у наявності (selling short), а банківський будинок Моргана продавав свої акції політичним діячам за заниженою ціною. Сміт Рой в праці "The Global Bankers" (1990 р.) зазначив, що банківська індустрія була визнана "основним злочинцем" у роки Великої депресії [2, 28].

Інтегрування інвестиційних банків у структуру фінансового капіталу посилюється ще тією обставиною, що провідні з них, як правило, контролюють багато небанківських фінансових інституцій, залучених до інвестиційних операцій і руху фінансового капіталу (цінних паперів), зокрема, вони контролюють частину інвестиційних компаній, взаємних (взаємноощадних) фондів. Тому, зміни у кредитно-банківській сфері торкнулися й небанківських інституцій, які належать до неї, – страхових компаній, пенсійних фондів, ощадно-позикових товариств, кредитних спілок тощо.

Загострення та ускладнення конкуренції прискорюють процеси концентрації й централізації капіталу в небанківських фінансових інституціях. Особливістю розвитку кредитно-фінансової системи в сучасних умовах є важка і гостра конкуренція між її складовими: банками і небанківськими фінансовими інституціями, між банками у банківській ланці і небанківськими фінансовими інституціями у відповідній ланці. Тому монополізація цих інституцій має власну специфіку, пов'язану зі своєрідністю й різноманітністю їхніх організаційних форм. Тут є акціонерні компанії (корпорації), партнерства, компанії взаємного обміну, так звані приватні дома і змішані форми організаційної структури. На цьому тлі слід виокремити дві основні тенденції – зміцнення ролі великих монопольних об'єднань і корпорацій та підпорядкування їм, а також потужним банкам, величезної кількості менших за масштабами небанківських фінансових інституцій.

За величиною активів серед небанківських фінансових інституцій ощадно-позикові товариства мають 25–30% усіх активів. Їхній склад характеризується неоднорідністю. Так, нині основна частина ощадно-позикових товариств займається мобілізацією коштів у населення з метою спрямування їх на фінансування житлового будівництва. Тому стрімке зростання активів цих товариств пов'язане з їхньою діяльністю щодо нагромадження й перетворення у капітал вільних коштів населення. Вигідність і перспективність цієї справи призвели до того, що нею почали займатися і банки, й інші інституції, суттєво розширивши обсяги такої діяльності.

Високий рівень монополізації властивий страховим компаніям. Найбільшим із них належать наріжні позиції у механізмі поєднання промислового й банківського капіталів, розвитку ринку фінансового капіталу, оскільки вони традиційно інвестують у цінні папери корпорацій і відіграють роль важливого чинника як тривалого резерву довготермінового фінансування промислового виробництва.

Приватні пенсійні фонди є найбільшими власниками (утримувачами) корпоративних акцій. Ними управляють провідні промислові корпорації, найпотужніші банки і головні страхові компанії. Таким чином, в останні роки пенсійні фонди перетво-

рилися на центр зосередження корпоративної власності фінансової й нефінансової сфер ринку капіталу.

Цікаво, що тривалий час у другій половині XX ст. специфічні види банківських відносин з промисловими корпораціями (наприклад, коротко- і середньотермінове кредитування, розрахункові і довірчі (трастові) операції тощо) залишалися поза основною діяльністю небанківських фінансових інституцій. На нашу думку, це було пов'язане з відносною самостійністю таких інституцій – інвестиційні банки контролюють компанії, що займаються інвестиційними операціями; великою є частка провідних комерційних банків у контролі всіх без винятку небанківських фінансових інституцій.

Поступовий розвиток монополізації згаданих не-банків спричинив появу потужних фінансових інституцій із широким розмахом диверсифікації операцій, які узгоджувалися на основі об'єднання в межах єдиної структури всіх видів діяльності. Подібні корпоративні об'єднання називають універсальними монополіями або фінансовими супермаркетами. Вони виникають як з потужних комерційних банків, так і з міжвидової експансії (як логічного наслідку концентрації й монополізації в інвестиційній банківській справі) найбільших небанківських фінансових інституцій.

У світовій економіці об'єктом гострої конкурентної боротьби між окремими видами кредитно-фінансових інституцій стали як традиційні, так і нові сфери діяльності кожної з них. Тим самим маємо поступове становлення єдиного фінансового механізму, який намагаються контролювати потужні корпорації універсального характеру (фінансові супермаркети).

Головною особливістю структурних змін у фінансово-кредитній сфері є виокремлення і становлення невеликої групи корпорацій універсального виду. На нашу думку, розвиток процесу універсалізації відображає сучасну потребу великого капіталу згаданої сфери у багатосторонніх зв'язках з усіма галузями економіки, причому основним об'єктом фінансових компаній є промислові корпорації. Це природна тенденція, оскільки нині зріс обсяг і перелік послуг, які вони отримують від фінансово-кредитної сфери, підвищилася питома вага операцій, що залежать до довготермінових та усталених.

Виникла також потреба у комплексному фінансовому обслуговуванні, а можливість його виявилася несумісною з усталеною спеціалізацією кредитно-фінансових інституцій. Зокрема, регламентування їхньої діяльності призвело до того, що комерційні банки, займаючись кредитуванням, були офіційно усунуті від операцій з цінними паперами, і відповідно інвестиційні банки – від депозитної діяльності. Більшість видів послуг у сучасних умовах виявляються на межі сфер функціонування інституцій різного профілю. Водночас у комплексному обслуговуванні зацікавлені і фінансових інституції, і їхня клієнтура – промислові корпорації. Якщо ж для перших таке обслуговування означає зміцнення власного становища на ринку, забезпечення постійного попиту на їхні послуги, зниження операційних видатків завдяки великим обсягам діяльності, то для других воно відкриває доступ до фінансових ресурсів при довільних умовах діяльності, забезпечує поєднання звичайних і новітніх видів обслуговування, надає додаткові переваги перед меншими клієнтами (корпораціями) за рахунок якості наданого фінансового обслуговування.

Матеріальною основою універсалізації стала концентрація потужного обсягу капіталу в провідних корпораціях, які діють на ринку фінансового капіталу (РФК). Потреба в універсалізації виникла тому, що у кризових обставинах виявляється небезпечним прив'язання всіх активів великих банків і потужних небанківських інституцій тільки до звичайних для них видів діяльності. Характерним прикладом стала криза початку 1980-х рр., коли на противагу інфляції й знеціненню грошей провідні корпорації намагалися протиставити широкую диверсифікацію своїх опера-

цій. Саме це змусило їх зосередитися на усуненні існуючих тоді меж між фінансовою й нефінансовою сферами діяльності, між інвестиційно-установчими і депозитно-кредитними угодами, а також намагатися змінити усталені засади діяльності ринку фінансового капіталу та економіки загалом.

Універсалізація великих банків є визначальною тенденцією банківської справи ХХ ст. Протягом останніх років модернізувалися й модифікувалися її форми та зміст, – старанно приховувані форми перетворення банків в універсальні банківські корпорації тепер стали явними, набули агресивно-наступального характеру.

Застосовуючи переважно холдинг як форму гнучкої організаційної структури, великі комерційні банки долали законодавчі перешкоди на шляху географічної диверсифікації філій, участі у промислово-торговій справі, інвестиційних, біржових та інших заборонених їм операціях. Часом для цього ж створювалися системи контролю кожного з таких банків (філій) над кількома формально незалежними, але фактично підпорядкованими інституціями іншого виду чи іншого розташування. Зауважимо, що й у сучасних умовах подібні способи експансії в галузі й зони, закриті для комерційних банків, залишаються актуальними і не втратили свого значення.

Одночасно відбувався відвертий наступ потужних комерційних банків, що полягав у здійсненні явним чином тих операцій, які раніше виконувалися лише опосередковано (через згадані вище системи контролю, підставні й фіктивні фірми-агенти тощо). Маючи достатні фінансові ресурси й відчувши попит з боку клієнтів-промислових корпорацій, банки добилися усунення більшості застарілих перешкод, зміни законодавства щодо скасування переважної кількості обмежень їхньої діяльності.

Розглянемо нову рису універсалізації великих комерційних банків, що відображає характер цього процесу в сучасних умовах. Раніше універсалізація здійснювалася переважно у вигляді освоєння одним банком усього спектра банківських операцій, а також у напрямку їхнього якомога ширшого географічного розташування. Найпривабливішою сферою для комерційного банку стають інвестиційні операції з цінними паперами корпорацій, тому що саме допущення до цих операцій характеризує універсалізацію як диверсифікацію банківських послуг, як поєднання в одній інституції всіх видів банківської діяльності.

Нині інвестиційно-емісійна справа з цінними паперами корпорацій залишається основним напрямком діяльності комерційних банків, а поняття універсального банку перетворює його на потужне підприємство (АТ) з усією різноманітністю власне банківських операцій, а також залучає до чисельного переліку фінансових операцій різних видів. Крім зазначеного, нині одним з пріоритетних напрямків універсалізації стала участь великих банків у бізнесових справах поза межами традиційної кредитно-фінансової сфери, зокрема, в операціях, властивих нефінансовим інституціям, промисловим і торговим компаніям тощо.

Універсалізація впливає не тільки на перелік послуг, які банки надають своїм клієнтам, а й на якість і швидкість виконання у поєднанні з урахуванням специфічних вимог клієнтів та особливостей поточної діяльності. Головною причиною створення банків універсального типу є прагнення до максимізації прибутку (що є, до речі, властивим будь-якому виду підприємництва взагалі).

Комерційні банки у вигляді фінансових супермаркетів спочатку переорієнтовувалися з традиційних короткотермінових кредитів на різноманітні види надання позик у поєднанні з новими формами угод. Тепер вони практикують надання цільових кредитів на довготермінове фінансування визначених програм. Наприклад, у процесі поглинання банк пропонує свої послуги для довготермінового фінансування усієї програми закупівлі підприємств тією чи іншою компанією.

Визначальною ознакою фінансових супермаркетів стало стирання межі між двома основними сферами банківської діяльності – комерційною та інвестиційною. Засоби й способи досягнення цього є також новими щодо загальної стратегії експансії великих банків. Відверте проникнення провідних комерційних банків у сферу діяльності інвестиційних банків призвело до загострення конкуренції й протидії з боку інвестиційних банків, зокрема, останні залучають можливості антимонопольного законодавства.

Останнім часом зусилля великих комерційних банків спрямовані на купівлю не тільки інвестиційних банків і компаній, брокерських фірм, а й інших фінансових інституцій різного виду діяльності, зокрема таких, як: страхова справа, операції з нерухомістю, споживчий кредит, контроль та участь у пенсійних фондах, володіння мережею ощадно-позикових товариств, лізингова, консультативна і довірча (трас-това) діяльність (так званий гонорарний бізнес).

Перебудова матеріально-технічної бази банківської справи відбувається на основі впровадження сучасної комп'ютерної техніки, використання нових засобів електрозв'язку й комп'ютерних технологій. Зауважимо, що сучасна техніка хоча й прискорює виконання усіх видів операцій, знижує поточні видатки, проте вимагає доволі значних затрат при її впровадженні та виявляється ефективною, як правило, при великих обсягах діяльності. Тепер кожний банк має власний інформаційно-обчислювальний центр або принаймні розвинутий відповідний підрозділ.

До 1990-х рр. більшості небанківським фінансовим інституціям була властива їхня суворі спеціалізованість (наприклад, інвестиційні й брокерські компанії переважно займалися емісією цінних паперів, торгівлею акціями, облігаціями; пенсійні фонди – скуповуванням акцій, страхові компанії – різними видами страхування, довготерміновим фінансуванням промисловості через випуск позик тощо). Протидіючи проникненню комерційних банків у їхній бізнес, потужні небанківські інституції відповідають "тією ж монетою" – застосовують стратегічні засади універсалізації і займаються, на відповідному рівні, лише банківською діяльністю, зокрема, коротко- і середньотерміновим кредитуванням займаються страхові компанії як безпосередньо, так і як учасники консорціумів, організованих банками для кредитування великих проектів.

Великі страхові компанії як власники (утримувачі) акцій конкурують із трастовими підрозділами потужних комерційних банків і пенсійними фондами, з інвестиційними банками і брокерськими фірмами – в емісійній діяльності й торгівлі цінними паперами, особливо зросло їхнє значення в управлінні пенсійними фондами. Страхові компанії купують комерційні банки, інвестиційні та інші фінансові інституції для зміцнення свого становища на ринку фінансового капіталу.

Універсалізація у вигляді диверсифікації впливає і на пенсійні фонди, і на ощадно-позикові товариства. Так, пенсійні фонди переходять від колишньої спеціалізації зі скуповування акцій до широкого переліку послуг. Ощадно-позикові товариства беруть участь у підвищенні власного рівня капіталу (який є невисоким порівняно з іншими інституціями), використовуючи належним чином свій нагромаджений капітал (який у деяких випадках є дуже великим) для інвестицій у лізингові операції, короткотермінове кредитування промислових і торгових компаній, купівлю державних цінних паперів тощо.

Приклад інвестиційних компаній є ще показовішим. Від колишньої діяльності як своєрідного каналу для вкладення грошей небагатої клієнтури вони перетворилися на компанії, які одночасно інвестують кошти у найрізноманітніші види цінних паперів, а їхніми клієнтами стали "заможні" юридичні особи – промислові корпорації, пенсійні фонди. Інвестиційні компанії розпочали торгівлю державними цінними паперами, муніципальними облігаціями, інвестуванням у фінансові й нефінансові

компанії різної спеціалізації (приклад вдалої купівлі інвестиційною компанією банку, брокерської фірми тощо). Зростає роль кредитних спілок, які свою активність зосередили на житловому будівництві, наданні споживчих кредитів, участі у лізингових операціях.

Поряд із тенденцією до універсалізації потужних фінансових інституцій існує й тенденція до збереження (і навіть зміцнення, у деяких випадках) їхньої спеціалізації, спричинена вимогами забезпечення позиції на ринку визначеного виду фінансових послуг, підвищення ефективності й створення переваг, які надає спеціалізація, у конкурентній боротьбі.

Перетворення комерційних та інвестиційних банків у фінансові супермаркети (інституції універсальної структури) загострило конкуренцію і викликало появу нових її видів. Універсалізація з метою усунення меж спеціалізації призвела до зіткнення інтересів потужних монопольних об'єднань у численних видах діяльності та одночасно в усіх секторах ринку, тому його розподіл у сучасних умовах визначається співвідношенням сил між ними (частка інших, неуніверсальних учасників ринку фінансового капіталу, є надзвичайно малою і не впливає на перебіг конкуренції загалом).

Стосунки і конкурентна боротьба між універсальними учасниками є важкими і складними з огляду на реальні й потенційні можливості протилежних сторін. Відомі зміни у кредитно-фінансовій сфері впливають на характер взаємозв'язків усередині кожної інституції і між ними на ринку фінансового капіталу. Фінансові супермаркети часто застосовують спільні та узгоджені дії, приховані домовленості про розподіл ринку тощо.

Поряд із поступовим витісненням спеціалізованих інституцій супермаркети залишають іноді дрібніші з них для забезпечення певного переліку операцій на належному конкурентоспроможному рівні або для забезпечення ними окремого регіону. Так, універсальні учасники укладають неофіційні домовленості з кредитними спілками щодо взаємодопомоги й невтручання у визначені сектори ринку. Типовими такі стосунки є тоді, коли одні універсальні учасники шукають спільників проти інших.

Особливості конкурентної боротьби, з огляду на універсалізацію банків і небанків (небанківських фінансових інституцій), є наступними. Дуже невелика частка універсальних небанківських інституцій може конкурувати з банківськими відповідниками, оскільки вони не мають ні таких ресурсів капіталу, ні досвіду діяльності, ні розгалужених ділових зв'язків, доповнених сучасною матеріально-технічною базою. Рівень диверсифікації є різним для окремих видів інституцій, відповідно й визначається рівень їхнього наближення до універсалізації. Наприклад, жодну кредитну спілку не можна порівнювати за принаймні одним з показників діяльності на ринку фінансового капіталу й рівнем контролю з провідними банками і страховими компаніями. Причина одна – вихідне становище щодо диверсифікації й наступної універсалізації у них було різне (навіть різнорівневе), тому й наслідки є відповідними.

Загострення конкуренції на ринку фінансового капіталу можна розглядати як наслідок універсалізації та як причину поступового зменшення кількості спеціалізованих інституцій кредитно-фінансової системи. Універсальні учасники цього ринку охоплюють функції багатьох із них, тому сумнівим стає існування менших інституцій поза інтегрованими монополістичними структурами. Цей процес не розвивається швидко, оскільки в багатьох випадках самі універсальні учасники стримують його, – для них контроль над окремими спеціалізованими інституціями є набагато вигіднішим і зручнішим від безпосереднього їхнього поглинання чи жорсткої прив'язки. Тепер величина сфер контролю кожної з універсальних фінансових ін-

ституцій є визначальним чинником конкурентоспроможності у їхній боротьбі на ринку фінансового капіталу.

Диверсифікація діяльності й становлення універсальних монопольних об'єднань загострила конкуренцію між потужними банками й не-банками, а також внутрішню конкуренцію всередині кожної з таких інституцій. Посилення їхнього панування на ринку фінансового капіталу зумовлене витісненням і підпорядкуванням основного контингенту звичайних учасників ринку, що веде до помітного скорочення кількості видів діючих інституцій. Конкурентне протистояння між універсальними монополіями викликає активізацію менших компаній, які використовують свою близькість і доступність для пересічної клієнтури, гнучкість і рухомість у пристосуванні до поточних потреб ринку фінансового капіталу. Саме такі процеси і сприяють відносній стійкості кредитно-фінансової системи загалом.

Невпинне і доволі ризиковане кредитування є причиною криз (і навіть крахів) потужних банків, проте воно стосується діяльності, притаманної кожному банку взагалі. Іншою причиною криз, а точніше дестабілізації, є явища, що супроводжують процес їхньої активної універсалізації. Мова йде про нестримне бажання впровадження у нові (у порівнянні з традиційними банківськими) види операцій і галузі бізнесу. Надмірна диверсифікація великих банків породжує явище, подібне нестійкості конгломератів серед промислових монопольних об'єднань.

Важливою особливістю сучасної конкурентної боротьби банків на ринку фінансового капіталу між собою, а також з іншими видами фінансових інституцій, є збільшення частки нецінових методів. Тут успіху досягають ті інституції, які розширюють перелік пропонованих послуг, підвищують їхню ефективність і якість, залучають додаткову клієнтуру, тобто власне посилення сприяє послабленню конкурентів. Саме таким чином використали універсалізацію для захоплення ринків і зростання прибутків фінансові супермаркети.

Ще однією особливістю ринку фінансового капіталу з огляду на конкурентоспроможність є те, що кредитно-фінансова справа з кожним роком стає все привабливішою для промислових корпорацій, торгових компаній та інших нефінансових інституцій. Це призвело до зростання обсягу угод із прямого (безпосереднього) міжкорпоративного кредитування. У 1990-і рр. згадані нефінансові інституції залучилися також до страхової діяльності, брокерських операцій поряд із тим, що скуповують банки, інвестиційні компанії тощо. Перелічені види участі нефінансових інституцій у кредитно-фінансовій сфері сприяють її розвитку, ускладненню й наповненню новими учасниками, тобто є тією тенденцією, яка зрівноважує певним чином тенденції скорочення видів і кількості фінансових інституцій при універсалізації.

Безпосереднє впровадження на ринку фінансового капіталу провідних нефінансових інституцій призводить до загострення конкуренції на ньому і до зміцнення та розвитку бази фінансового капіталу. Цей розвиток відбувається на користь еліти (обмеженої та обраної кількості) сучасних супермаркетів, які незалежно від походження лише за характером діяльності зацікавлені у подоланні економічних (перш за все конкурентних) і законодавчих перешкод для поширення своєї міжгалузевої і територіальної експансії. До речі, саме їхні основні клієнти (насамперед, потужні промислові корпорації і торгові компанії) з власним попитом на комплексне фінансове обслуговування хочуть бачити своїми контрагентами фінансові інституції універсального типу.

Послаблення й подолання законодавчих обмежень щодо діяльності на ринку фінансового капіталу прискорює загострення конкуренції. Кожен вид фінансових інституцій відстоює свої інтереси при захопленні певного сектору вітчизняного (національного) ринку. Всередині кожного виду зіштовхуються інтереси компаній пев-

ного профілю, а універсализація провідних інституцій усуває межі між сферами їхньої діяльності. Зокрема, у сучасних умовах економічна політика держави сприяє таким процесам поглинання, витіснення чи принаймні підпорядкування невеликих компаній у контексті конкурентної боротьби між універсальними монопольними об'єднаннями.

Підсумовуючи зазначимо, що сучасні тенденції діяльності фінансових посередників в умовах формування глобальної "ал'янсової" економіки безпосередньо впливають на вітчизняний ринок фінансового капіталу. Це виявляється в наступному: намітилася тенденція синхронізації процесів нагромадження (аккумуляції) фінансового капіталу в умовах структурно-інноваційного розвитку економіки; відбувається ускладнення типології фінансових інституцій; активізуються різноманітні форми (види) злиттів, та в одночас успішно функціонують юридично самостійні (малі) структури; інноваційні технології і задіяння потенціалу науково-технічного прогресу сприяють появі нових фінансових продуктів; прискорилося поступальне становлення диверсифікованих фінансово-промислових груп, діяльність яких важко координувати державним регулятором фінансового ринку.

Отже, цілісна національна модель інноваційного розвитку економіки потребує розробки єдиної концепції взаємодії фінансових інституцій, має реально враховувати сформовані структурні диспропорції у вітчизняній фінансовій системі та адекватно відображати особливості світового процесу концентрації фінансового капіталу.

Література

1. Boughton J. *Globalization and the Silent Revolution of the 1980s* // *Finance & Development*. – March. – 2002. – Volume 39. – Number 1. – <http://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/2002/03/bought.htm>.
2. Smith R. *The Global Bankers*. – New York: Truman Talley Books / Plume, 1990. – 405 p.